

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/ruch-ludowy/71967,Pod-przykrywka-Kosciola-Duszpasterstwo-Rolnikow-w-w-diecezji-przemyskiej.html>

ARTYKUŁ

„Pod przykrywką” Kościoła. Duszpasterstwo Rolników w diecezji przemyskiej

OKRES HISTORYCZNY

(1980-1990) Epoka Solidarności

Autor: MARIUSZ KRZYSZTOFIŃSKI 29.07.2021

Polska południowo-wschodnia zajmuje ważne miejsce na mapie oporu społecznego kraju. Szczególnie istotną rolę odegrał na tym terenie niezależny ruch chłopski.

Na Rzeszowszczyźnie wybuchł największy w PRL protest polskich chłopów, którego kulminacją były strajki w Ustrzykach Dolnych (29 XII 1980 – 20 II 1981 r.) i Rzeszowie (2 I 1981 – 19 II 1981 r.). Zakończyły się one podpisaniem porozumień, w których władza komunistyczna akceptowała „celowość wzmocnienia gwarancji nienaruszalności” pozostającej we władaniu chłopów ziemi. Ukoronowaniem konsolidacji środowisk chłopskich było zarejestrowanie 12 V 1981 r. NSZZ „Solidarność” RI.

Ksiądz Stanisław Bartmiński (fot. Wikipedia/CC BY-SA 3.0/Tomasz Bienias)

Geneza Duszpasterstwa Rolników

Żywiłowy rozwój tego związku powstrzymało wprowadzenie stanu wojennego 13 XII 1981 r. Od jego początku pomoc dla internowanych i ich rodzin świadczył Kościół rzymskokatolicki.

W czasie Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski, która zebrała się 1–2 XII 1982 r., podjęto decyzję o utworzeniu Komisji ds. Duszpasterstwa Rolników. Na terenie diecezji przemyskiej pierwsze Duszpasterstwo Rolników powstało w Krasieczynie przy parafii św. Marcina, gdzie proboszczem był ks. Stanisław Bartmiński.

Wyrazem troski o rolników, upomnieniem się o ich prawa, było kazanie ks. bp. Ignacego Tokarczuka wygłoszone 5 IX 1982 r. w trakcie pielgrzymki rolników na Jasnej Górze, w którym ordynariusz przemyski apelował o udzielanie pomocy osobom represjonowanym przez komunistów.

W czasie Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski, która zebrała się 1-2 XII 1982 r., podjęto decyzję o utworzeniu Komisji ds. Duszpasterstwa Rolników.

Na terenie diecezji przemyskiej pierwsze Duszpasterstwo Rolników powstało w Krasieczynie przy parafii św. Marcina, gdzie proboszczem był ks. Stanisław Bartmiński. Rekolekcje dla rolników z całej Polski odbyły się tam 8-11 XII 1982 r. Prowadził je ks. Czesław Sadłowski ze Zbroszy Dużej.

Ksiądz Czesław Sadłowski (fot. Bogusław Bek, delegatura IPN w Radomiu)

Uczestniczyło w nich 60 osób z 10 diecezji. Tak ich przebieg opisał ks. Bartmiński:

„Obstawa milicyjna bardzo ścista, nagabywanie księży, nawet bp. Błazkiewicza, przez esbeków. Kilka osób zatrzymali na parę godzin, 2 czy 3 zapłaciły mandaty. W sumie normalka. Zebrani wysłali telegram do Ojca Świętego i apel do polskich rolników. Zaplanowano nawet rekolekcje w diecezji krakowskiej (w Czernej). W nocy z 11 na 12 grudnia taksówką, gubiąc obstawę, wyjechał ks. Sadłowski. Wieczorem w sobotę zapowiedziałem wszystkim zakończenie rekolekcji na godz. 10.00 (ze względu na podsłuch albo wtyczkę SB wśród uczestników). Rano zaś obudziłem ich o godz. 5.30, o 6.00 odprawiłem roraty w kaplicy i o 7.00 wszyscy po cichu się rozjechali. O godz. 10.00 pusta plebania była obstawiona przez funkcjonariuszy MO i SB”.

Słów kilka o działalności DR

Jedno z kolejnych spotkań DR z 5 III 1983 r. spotkało się z reakcją SB i MO. Funkcjonariusze zatrzymywali samochody i autobusy komunikacji w poszukiwaniu jego uczestników, których legitymowano i kontrolowano.

Według charakterystyki SB z czerwca 1986 r. w województwie rzeszowskim działało sześć ośrodków DR. Były to Błażowa, Strzyżów, Sokołów Małopolski, Leżajsk, Łańcut i Sonina.

Tej samej procedurze poddawano pieszych. Łącznie w tym dniu SB zatrzymała kilkanaście osób. Przesłuchiwano ich potem w budynku MO w Przemyślu. Przeciwno takiemu postępowaniu komunistów zaprotestował bp Ignacy Tokarczuk, który wstawiając się za zatrzymanymi przez SB, wystosował skargę na do Sekretariatu Episkopatu Polski.

W 1983 r. na terenie diecezji przemyskiej powstały nowe ośrodki duszpasterskie dla rolników: w Haczowie, Soninie, Górnio, Łańcucie. W 1984 r. w Zarzeczcu, przy klasztorze oo. Bernardynów w Leżajsku, w Lutczy. W 1985 r. powstało DR w Błażowej.

W trakcie spotkań członkowie DR wspierali się, informując o działaniach aparatu represji. 11 III 1984 r. podczas spotkania w kościele w Rudzie Łańcuckiej Jan Kida przestrzegał np., iż:

„działacze Duszpasterstwa Rolników mogą być maltretowani tak jak Bartoszcze. Uprowadził, aby nie chodzić wieczorami pojedynczo, lecz w kilku, z kimś dla własnej obrony”.

Na spotkaniu DR w Soninie 26 X 1986 r., doszło – według SB – do pewnego incydentu. Mianowicie prowadzący spotkanie ks. Henryk Borcz, który miał wykład o działalności UB,

„nie dopuścił do uczestnictwa w spotkaniu pracowników SB z WUSW w Rzeszowie, tłumacząc, że nie jest to spotkanie dla takich, lecz dla rolników”.

W środowisku rolników prowadzono działalność oświatową, która przybrała charakter uniwersytetów ludowych połączonych z duszpasterstwem środowiskowym.

**Ksiądz Henryk Borcz podczas
uroczystości wręczenia Krzyży
Wolności i Solidarności
działaczom opozycji
antykomunistycznej w Rzeszowie,
12 X 2018 r.**

Od 1985 r. miejscem ważnych wydarzeń dla niezależnego ruchu chłopskiego była parafia NSPJ w Rzeszowie, gdzie odbywały się coroczne uroczystości związane z podpisaniem porozumień w Ustrzykach i Rzeszowie.

Poprzez powoływanie i wspomaganie Duszpasterstwa Rolników Kościoła rzymskokatolickiego przyczyniał się nie tylko do umacniania religijności mieszkańców wsi, ale stwarzał przestrzeń do swobodnego wyrażania i konkretyzowania różnych nurtów niezależnej myśli społecznej i politycznej.

Według charakterystyki SB z czerwca 1986 r. w województwie rzeszowskim działało sześć ośrodków DR. Były to Błażowa, Strzyżów, Sokołów Małopolski, Leżajsk, Łańcut i Sonina. Duszpasterstwo Rolników obejmujące teren województwa tarnobrzeskiego działało przy parafii MBKP w Stalowej Woli.

Poprzez powoływanie i wspomaganie Duszpasterstwa Rolników Kościoła rzymskokatolickiego przyczynił się nie tylko do umacniania religijności mieszkańców wsi, ale stwarzał przestrzeń do swobodnego wyrażania i konkretyzowania różnych nurtów niezależnej myśli społecznej i politycznej. W kręgach władzy komunistycznej i SB funkcjonowanie Duszpasterstwa Rolników było oceniane bardzo negatywnie. Uważano, że spotkania DR mają charakter bardziej polityczny niż religijny, a pod „przykrywką” duszpasterstwa odbywają się nielegalne zebrania służące konsolidacji środowisk antykomunistycznych. Co istotne, miejscem spotkań rolników były budynki parafialne – trudno dostępne dla funkcjonariuszy SB.

DR traktować należy jako przestrzeń wolności ofiarowaną niezależnemu ruchowi chłopskiemu przez Kościół rzymskokatolicki. W drugiej połowie lat osiemdziesiątych XX w. to w obrębie DR toczyły się dyskusje programowe i ideowe niezależnych działaczy chłopskich optujących bądź za kontynuowaniem w sposób legalny działalności związkowej, bądź prowadzeniem działalności o charakterze konspiracyjnym.

COFNIJ SIĘ